

Shir guddoomiyaha	Markanna aan ka gudubno Qalqale oo aan gudubno Xaarín.
Daahir Afqarshe	Qalqale ka gudbi mayno oo waa shuqulka weynoo soomaali oo dhan wax weyn u tara. Haddeynu nahay soomaali marka la duulo qalqala la'aan maba duuli kartid. Laba wasladood oo mid waliba bowdada ka hooseyso aanan qabanaynin addinkaaga oo uu hadhowto halkaa u dhixeyso ee xagasha ah uu qabanayo ayaa u kala rogeysaa faraskii. Markaasaad dusha ka saareysaa baridhowrkii ; markaasuu saadkiina halkaa kuugu jiraan waana isu miisaaman yahay oo meesha aad dabadeed cuntadaada kala soo baxaysey waa asaga waana laba saamood oo mid waliba leedahay dabool lagu rogo. Rakuubka marka aad ku joogto waa kan la daalayoo asagu rakuubku waa ka sii weyn yahay. Markaa dabadeed faranjigu wuxuu u sameeyey shiraac annaguna saan buu ahaan jiray cad oo lo' ah oo laga shaqeeyey oo hilibka kunbiska ah aad ku ridaneysid. Haddadatan haddaynu damacno inaynu rakuub ama faras ku dagaallanno qalqale la'aantii ma duuli kartid illayn waxaan wax ku qaadanno ma jiraane . Marka dambane waxa lagu xiran karaya sibraarkii ama caanaha ama biyaha aad sidatay; kooraha dushiisana waxaad saaraysaa qalqalihii oo baridhowkaad ka sarreysiinaysaa oo waa isu miisaaman yahay, manafacaadkaadiina halkaanuu ku jiraan oo la'aantii waxba ma qabsan kartid.
Shir guddoomiyaha	Kaa aan halkaa kaga baxno oo kolay cuddadeedna waa iska noqonayaa, harag waa laga sameeyaa waxaa kaloo laga sameeyaa cawda, qaynbaarta mar bay ka sameeyaan, qorayna waa ka sameeyaan oo waxa laga sameeyaa way tiro badan yihiin. Wuxaan u gudbayaa Xaarín, Sati iyo kan wax lagu haadiyo oo ay yiraahdaan Masarafad.
Daahir Afqarshe	Saddexdaba Ilaahaa ina baray. Horta Masarafad waxa la yiraahdaa Sifaal. Masarafad mid cadna waa leedahayoo cawda laga sameeyey, mid xariir ahoo sida dermada isku shub laga sameeyey oo laba siddo leh oo la isku laabo oo halkaa la suraane way leedahay . Marka reerka miyiga kama maran karto. Haddii hilibka xoolaha la shiilo ee baruurta leh,haddii aadan haysan Masarafad ama Saab-Bilaash daldaloola oo uu leydhka ka qaato ,hibalka waa kaa qurmaya. Marka hore waa inuu Masarafaddaas maalin ku leersado, dabadeedna GembisezalSE hilibka lagu rido oo lagu daboolo. Sifaalka ama Masarafad, marka aanu sooryooyinka sameynayno caagan gogosha la dul dhigeyno, markii hore ayagaa ahaan jiray oo sooryada dusheed la dhigi jiray ayadoo la leeyahay gogosha yeyna dusheeda cuntadu ku daadan, oo mar hore taasaaba loo sameeyey oo Sifaalka, oo waxa loo sameeyey waxay ahayd in la dhigo gogosha dusheed si' aayan cuntadu u gaarin.
Shir	Bal Xaarín u gudub iyo Satida.

guddoomiyaha

- Daahir Afqarshe Xaarinkii iyo Satidii, Sati waxaan u aqaannaa kan lagu daboollo ama hoosta la dhigo ee la isku daboolayo ee fujaanka ama qaatiriga labadiisa sati oo mid hoosta laga dhigo midna dusha la sarreysiiyey ee markaa lagu jaxaafay saan maas ah ee aleesha miiran iyo suumanka lagu sameeyey ee kolkaa Muqmad (carne fritta) laga buuxiyey ee lagu daboolay kii sare oo uu goob weyn leeyahay oo hadhow sidaa loo geddiyayo oo marka dharka laga dhigo ee uu xeero yahaye min gaafafka la isugu tago la geeyo. Sati waxaa la yiraahdaa labadaa lagu afgembinayo. Waagii horena, soomaali weligeed waa lahaan jirtayoo Xeerosibidii baa lahayd. Sifaalka, aynu iminka ka nimid, xeero balladhaa la hoos dhigi jiray, ayada oo la leeyahay cuntada yeysan gogosha ku daadannin. Dabaquna waa kan timirta ama hilibka la soo saaraa oo Sati weyn buu isna leeyahay oo nooc gooni ah oo asagu Xaarint buu eyyahay.
- Shir guddoomiyaha Haddana hadalka waxaan ku wareeinayaa Faqi Buraale.
- Fiqi Buraale Xaarint waxaan u aqaannaa kan wax lagu haadiyo oo mesegada wixii bariiq ku dhaco laga saarayo, inta saafiga ahna lagula harayo. Xaarinkaas Masaf buu ka yimid. Waxaa kuu yimid bahalkan la yiraahdo Sifaalka. Sifaalka, ma aragteen, waagii hore, masalleynu sameysan jirnaye, in masallahaas saa loogu tukado; sifaalkana noocaasaa loo sameeyaa; laakiin isku wareeg ah oo saa u ballaaran oo isaguna leh labadaa siddo, sida Aw Daahir u sheegay, oo asagu waxaa loogu talagalay inaan meesha wax lagu cunaayo ayan gaarin wax soor ah oo ku daata (oo waa sifaal). Masarafadbaa markaa kuu timid. Xaarinkaasey ayaduna la egtahay, laakiin way ka qurux badan tahay; ayaduna isku wareeggaa, sida xaarinka ah, aya loo sameeyaa. Marka ayaduna sidde ayey leedahay. Siddahaas marka loo sameeyo, marna guryahaa lagu quruxsadaa, marna marka xeeryaha cuntada lagu qaadayo inta ayan weli gogoshii gaarin aya, kulkaas si uusan qofka sida u gaarin, lagu soo qaadaa oo xeeradaa dusha laga saaraa. Waxaa kuu yimid bahal sati la yiraahdo (midba erayaan u sheegayaaye). Sati bahalka la yiraahdo, anigu, waxaan u aqaan funjaamada ama xeerosimahii u sheegay Aw Daahir oo lajada ama aleesha lagu waxeeley. Marka dabooladoodaas la isa saaro baa waxaa la yiraahdaa sati ama ha hooseeyo ama ha korreyoe oo Satiyada funjaanka... satiyada saas iyo saas baa la yiraahdaa. Waxaa kaloo jira mid la yiraahdo Dabaq. Dabaqu, asagu, waxaa weeye suke oo ma laha haan ka hooseysa. Laakiin maxaa loogu talagalay? Waxaa loogu talagalay laba nooc: Marka sooryada la bixinayo ee cuntada la soo qaado guriga, saan dabeesha ama wax siigo ah ama wax saxar ah ayan ugu dhicin, aya Dabaqa xeerada loogu soo daboolaa. Haddii si kale loo yiraahdo dabaqa waxaa looga dan leeyahay, wax wasakhad ahi in aysan gaarin soorta xeerada ku jirta, inta dhex la soo sido. Dabaqu asagu gunna waa

leeyahay, waana dabool saa u ballaaran. Marka daboolkaa xeerada la saarayaa waxa lagaga dhowrayaa wax wasaakhad ah inayan gaarin xeeradaa.

Masaf waa tan labada siddo lahoo ayaduna oo marka sifaalka iyo xaalinka la waayo xeerada loo dhigaa; labada geesoodba waa ka qaybgashaa oo waa lagu hufaa waana loo dhigaa.

Shir guddoomiyaha Cali Mudirow, bal Masaf, Masarafad, iyo Xaarintoo oo ah saddex eray oo isku eg-eg wax ka dheh.

Cali Mudir Anigu caado waxaa ii ah, saaxiibayaalkay waxyaabo ay si fiican u sharxeen inaan ku noqon. Mid kaliya ayaan rabaa inaan caddeeyo: Qalabkan,hadda aad wada sheegeysaan kulligiis wuxuu caddeynayaa inaan Reerbari nahay. Reerbari ulama jeedo Reerbarigayna ee waxaan ula jeedaa Reerbariga weyn. Haddaad tagto Carabta, haddaad tagto dawladahan bariga oo dhan. Matalan, haddaad tagto dawladahan Sofiyeetka raacsane lixda dawladood ah ama Ciraaq, liraan ama Hindiya iyo Afganistan, waad ku arkaysaa dhaqankan iyo waxyaabaha aan ka hadlayno. Horta maagacyadatan kulligood meeshaas bay nooga yimaadeen; sidatan ayeeey noogu soo sooren. Alaabta aad shegaysaan iyo magacyada aad u taqaanaan iyo habka loo isticmaalo waxaad arkaysaa inay sidatan yihii. Haadana guryahayna Reerxamarka iyo Carabta alaabtaas waa wada yaallaan. Marka calashaan inaan reerbari nahay oo aan dhaqan kakannahay. Dabaqa,masafta iyo waxaad sheegeysaan oo dhan xaarintoo ayaa soomaali ka ah. Masaf waa carabi, dabaq waa carabi, laakiin asaga nafsadiisa,ama labaduba waxay ka yimaadeen Beershiya oo anigaa arkay. Dabaqa waa beershiyaan, masaftu naftadeedu waa beershiyaan.

Shir guddoomiyaha La iskuma diidana inaan Reerbari nahay ama dhaqankan uu yahay dhaqan reerbari oo aynu wadaagno oo waliba dhaqan heer degaan ama heer caalami ah inaynu noqon karno oo markaad Shiino tagto waxaad ka helaysaa alaabtan, markaad Mangooliya tagto waad ka helaysaa, markaad Ruusiyaa badideed tagto waad ka helaysaa iyo Asiyada fog oo dhan iskaba daa Beershiya, Hindiya iyo waddamada noo dhow oo dhan. Kan aad leedahay xaarintoo aad hadda ka reebaysid waxaa laga sameeyaa timirta khaylasheeda oo asagaaba ugu duran oo ugu fog oo waxaanba qabaa inuu asaguba yahay kan ka yimid Beershiya iyo Khalijka. Shirguddoomiyaha: waxaan ku noqonayaa gurigii miyiga oo weli aanan ka bixin. Weli gurigii miyiga iyo inta gudhiisa tiillay baan ka hadlaynay, bal alaabti waan ku soo noqon donnaaye, waxaan hadda bilaabayaa guriga hareeriiisii, aan ka bilowno erayga Yacay. Dhegaweynow, erayga Yacay adigaan kugu wareejinayaa.

Dhegaweyne Waxa la yiri "Yacay awrtana ma saarra ee marba guriga la degow kaaga horreeyaa oo ku yaal". Yacaygu waxa weeye, saddex buu u kala baxaa: mid ardaa baa la yiraahdaa oo aqalka hortiisaa laga sameeyaa oo waa kan habeenkii lagu caweeyaa oo la seexdaa.

Laamaa bilcaantu soo gureysaa, halkaa aqalka dhiniciisa ah ee labada dhinac ah ayey ka qoqotominaysaa, cawsna waa soo guraysaa oo waa gufaynasa oo waxay ka dhigaysaa dugsi, kadin laga soo galoo oo kii aqalka ay isku beegan yihiinna waa u sameynaysaa. Halkaasaa wixii u yimaada iyo martidii u timaada loo goglaysia oo akhyaarti ku caweynaysaa. Yacayga waxaa laga qaataa dhir badan oo aan iminka la soo koobi karin. Dhirtaas waxaa ka mia cawska la yiraah dureemada, mid kaloo Maajeen la yiraahdo, geedaha qalaanqalka iyo mareerka la kala yiraahdo. Yacayga waxaad ka qaadan kartaa geed kasta oo aad gaariba kartid. Geedkaa Gufana waa la yiraahdaa Yacayna waa la yiraahdaa. Midkaa kale waa ardaaga dibedda ah oo asagu meygaag ama mareer laama ah baa dhulka loogu qadaayoo. Ardaa fiican baa halkaa laga dhisayaa sida bilcaamuhu u kala gaarisan yihiin.

**Shir
guddoomiyaha** Waxaan hadalka ku noqonaya oo daygii Daahir Afqarshe inkasta oo ay meel ka wada yimaadeen asaga iyo ninkaan. Yacay, Kashkaash, Ardaay iyo Xeer afartaa eray isugu key dar.

**Daahir
Afqarshe** Isugu kaa daray. Yacay waa sidaa uu sheegay Dhegaweyne. Wuxa weeye alaabta ay doonayso in aan haweenaydu aboor ka cunin oo aanay alaabta gurgurka ah iska dhigin camuudda ayey waxay doonaysaa inay u dhigto si alaabtaa ay kor uga qaadaan waana hadba geedka kuugu dhow inkasta oo kuwa ada-dkee hiisha la yiraahdo iyo taraxada ay ku fiican yihiin. Geedkaas yacayga ahi marka sidaa loo safo waxay haweentu gurgurka ka ilaalinaysaa inaan habaas soo gaarin oo aanu aboor ku bixin oo aanu waxba noqonin markaasey halkaa hooyada ku xiraysaa. Yacaygu waa saldhiggii alaabtan gurgurka la yiraahdo ka celinaysa dhulka weeye. Markaasey dhigihii iyo ubbihii ku soo xiraysaa markaasuu rakabmayaa, xoogaana dhulkii bay sare uga qaaday. Markaasey aasgogol la yaqaan ama kashkaash ku tiftifaysaa oo ku xardheysaa oo marka uu doogga leeyahay quruxda iyo udgoonka aad tacajab ugu dhimanaysaa oo la kala gartaa naagta gaarida ah iyo tan kale. Marka asgogolkuna waa kaa guriga lagaga dhebayo habaaska, gogoshaa kalana markaa laga sarreysiyyey. Ardaa waa laba garaboo guriga loo sameynaya oo waa dadab yarоо wanaagsan oo aasgogolna laga buuxiyey, markaasey qaadayoo ama dhagax ku teedday illinkiisa hore ama ubaha kuwii isbeerka ahaa bay mid dhigtay, markaasuu aasgogolkana celinaya, markaasaa gogol halkaa ragga loo dhigaya. Fiidkii baa halkaa la isugu imanaya oo labada garab la isaga soo horjeedaa, sida xafiiska iminka aanu u fadhinno oo kale. Markaasaa halkaa lagu haasawayaa oo martida wax lagu siinaya. Saasuu asaguna ka dhiganya oo qoryo yaryar baa loo taagay, duur iyo waxna waa lagu sameeyey oo labadii garab markii la dugsiiyey baa aasgogol lagu dhuftay.

**Shir
guddoomiyaha** Xeer iigu dar iyo Heeraar.

Daahir Afqarshe	Yeer isaga waa laguu yaqaanaa. Yeer waxa la yiraahdaa xarigga dusha ka qabanaya aqalka ee la leeyahay yaan dabeeshu qaadin.
Shir guddoomiyaha	Waa lagugu haystaa, haseyeeshee waxaan warka ku wareejinaya Maxamad Xasan si uu doodda uga qaybqaato. Maxamad Xasanow, bal adna wax ka dheh: "Yacay, Kashkaash, Aasgogol, Ardaa, Yeer iyo Heeraar" intaas oo dhan oo isla ah waxa guriga yaal ama hareeraha ka yaal. Waa kuu kala qaadayaaye Yacay maxaad ku daraysaa?
Maxamed Xasan	Yacaygu wax lagu dari karo ma leh. Aqalka wuxuu u kala baxaa: gurgurka, alaabta la yiraahdo iyo alaabta la duubo oo la dhaqaalaynayo, sida waylaalista oo kale. Caynkaa marka Yacayga loo dhigo ayaa dhulkaa lagaga celinayaalaa alaabta gurgurka ah. Marka alaabtaa dhulka loo diidayayayoo, haddaynu afsoomaliga rasmiga ah u eegno waxa weeye daragad baa la yiraahdaa, oo daragad baa loo sameeyayayoo saan biyuhu iyo u soo gaarin haddii roob da'o; dugsina waa u yahay aqalka oo waa lagu qurxiyaa. Naagiba naagtay ka yacay wanaagsan tahay ka gaarinsan.
Shir guddoomiyaha	Kashkaashna muxuu yahay?
Maxamed Xasan	Kashkaashku waa aasgogoloo waa kii uu Aw Daahir sheegayoo gurigaa la dhigayaa oo gogoshaa laga sarreysiinaya oo waa caws. Caws dareemo la yiraahdaa la soo jarayaa iyo sifaar iyo wax la mid ah. Cawskaas baa la badinaya oo gogoshi baa la duldhigayaa; waliba geesta odaygu seexdo si gaar ahoo ilo-xir ah oo aad u qurux badan ayaa loo sameeyayaa.
Shir guddoomiyaha	Ardaa ka warran isna muxuu yahay?
Maxamed Xasan	Ardaa asagu waa kii uu Aw Daahir sheegay weeye oo meesha ragga ku caweeyo oo aqalka dhiniciisa weeye.
Shir guddoomiyaha	Yeer muxuu yahay asna?
Maxamed Xasan	Yeerkku laba micnow leeyahay oo mid waa kii Aw Daahir sheegayoo waxaa lagu xiraa aqalka, si aanu u dhaqaaqin oo waa kan aqalka derida u yeela oo bartanka lagaga dhifto (halka ugu horreya ilaa halka ugu dambeeyaa ayaa lagu qabtaa). Marka awrta la rarayana waxaa xarigga xeerka ah ii keen baa la yiraahdaa oo xarigga gurgurka lagu raro, isla markaana xeer baa la yiraah waa marka awrta la rarayo oo haamaha kan la isu dheellitirayo kaana xeer baa la yiraahdaa.
Shir guddoomiyaha	Maxamadow marka ardaaga la dhiso dhagaxyada hortiisa la dhigoo xeerka ah, bal kaas maxaad ka leedahay?

Maxamed Xasan	Dhagxantaasi waa jirtaa, weliba naagta gaarida ah aqalkaba dab baa ka horreeya oo dadku kulaalo oo waxa la yiraahdaa dabka iyo ardaaga oo xeer (dhagax) baa u dhexeya oo waxa la leeyahay carruurta yaanay burburinoo oo waa lagu kala xiraya si xataa loo badbaadiyo kashkaashka halkaa yaal oo ciidaa dibedda ah iyo kashkaashkaa lagu kala xiraya.
Shir guddoomiyaha	Heeraar muxuu yahay?
Maxamed Xasan	Heeraarku waa guriga deerkiisa oo wuxuu leeyahay ood la yiraahdo jiitin ama afrogod taad rabto oo labadaa magacba waa leedahay, waana tan reerku ka soo galo oo Heeraar baa la yiraah ardaaguu ka dambeeyaa oo aqalka dhinaciisuu ku qabsan yahay ama haddii la rabo aqalka waa ka dambeeyaa ilaa gurigoo dhan buu soo haystaa; awrta iyo waa meeshey fariisanayaan oo arigu ku caweeyo oo waa irridda weyn oo laga soo galo oo ood horada soo rogaa waa tan la yiraah. Heeraar waa kaa oo reerka deeyrkiisa.
Shir guddoomiyaha	Haddana hadalka waxaan ku wareejinaya Cali Mudiir; bal Caliyow intaa oo eray, waa kuu kala qalayaaye.
Cali Mudiir	Erayadaas aad soo sheegteen waxba uga noqon maayo waa sideeda, laakiin erayga kashkaash eray la mid ahoo aydin sheegin ayaan ku kordhinaa. Kashkaash waxaan kaloo aan u naqaan Shishac waana ka baxay. Marka erayga la yiraahdo Kashkaash waxa kale oo la yiraahdaa Shishac isla markaa Aasgogol waa la yiraahdaa oo saddexda magacba waa la yiraahdaa.
Shir guddoomiyaha	Warka waxaa dib ugu celinaya Faqi Buraale, haddii uu naqdinayo ama uu wax ku darayo ama uu wax ka dhimayo, Fiqi Buraalow maxaad oran.
Fiqi Buraale	Horta intaas la yiri wax saa ah oo ka duwan oran maayo. Eragii ugu dambeeyey oo Shishac ahaa haddii aanu eegno. Horta Aasgogolka kaligii lama dhigo. Si Yacayga loo sameeyo yaa marka hore dhir aan qodax lahayn laga hooseysiyyaa, taasaa higlada, meygaagga, jiica, geed-xamarka geed-cadka dhirtaa jilicsan ayaa marka hore la goglaa waa ardaaga markaan u jeedno ama guriga dhediisaba. Marka intaa la goglo ayaa cawska asagana la soo gooyey oo jilicsan ee dureemada, qowdheeraha iyo duurka iyo maxaas oo dhan ayaa dusha laga saaraa. Labadaas markay israacaan yaa gogoshana la saaraa. Intaas waa inta ku saabsanayd aasgogolka waa kow. Waxaa kuu yimid Xeerka. Xeerku macno badan buu leeyahay. Bil metel, xarig markaynu xaggiisa u kacno, gibilxeer mar buu noqonaya oo waa marka awrta la rarayo, marna wuxuu noqonaya guri-xeer oo marka aqalka la waxaynayo, marna waa ardaa-xeer oo xataa markaad ardaaga quruxda badan sameynayso ruuxiisa waa laga la qurxiyaa oo lagu xeeraa. Waxaa

kale oo jira isna Heeraar. Heeraarkaa waxyaabo badan baa loo yaqaanaa. Heeraarka marka hore waa kan guriga ku wada wareegsan waxaase uu markaa u kala baxaayaa oo waxaa jira qolqol. Qolqolkaasuu waa, markii gurigii la heeraaray ee la degay ee oodrogadi banaankaa tahay, yaa waxa ka soo baxda meel awrtu fariisato oo waxa la yiraahdaa qolqolka awrta. Kiibaa laba u kala baxaya oo midna arigii baa lagu oodayaa marna waa heeraarkii weynaa oo duddona waa la yiraah heeraarna waa la yiraah; guriga heeraarkiisa, deyrna waa la yiraahdaa teedna waa la yiraahdaa, kaasaa ardaagu ka soo baxayaa misna. Bil metel marka reerka la tusmeynaayo oo oday iyo labadiisii bahood (bahweynta iyo balyarta) iyo inantii la qabay iyo inankii curudka ahaa ay wada deggan yihiin tusmay kala leeyahiin. Midigtaas waxaa degaysa gabadhii minweynta ahayd, balyarta yibadhaalaha la yiraahdana bidixdaa la dejyaa, inanka curadka ah midigtuu wax ka raacayaa. Intaas oo dhan guriga ku soo deyran ee qolqolkaasuu ka sii go'aayo Heeraar baa la yiraahdaa, qolo walibana waxay yeelanayasaa illin iyo ood ay soo jiidanayso. Markaas geel iyo lo'da iyo ariga iyo aqalka reerka wada leh, dhowr tusmuu kala leeyahay iyo dhowr ood-rogo iyo dhowr afsaarood buu kala leeyahay oo kala gooni; reerkii jees ah waaba jeesoo heeraar kaluu leeyahay. Intaas marka haddaynu ka baxno, Yacayga waxa la yiraahdo kama qaybgasho wixii qodxo leh, haddeyna dani kugu qaban. Waxaa ka qaybgala dhirta jilicsan oo ay ka midka yihiin Higlaha, Meygaagga, Mareerdocolka, Qalaanqasha, Geedxamarka iwm. Waxaa haray ayana meelo daldaloola yeelata. Meelaha daldaloola inta la soo gooyo qalaanqasha inta isku xiran oo cufka ah ayaa la gelgeliyaa. Naagaha sidaa u sameynaya waa naagaha gaarida ah oo naagahoo dhan ma laha. Ardaaguna waa sida odayaashu u sheegeen oo waa kaas caweyska ah guriguna waa kaas ka goonida ah, dabkuna waa ka horreeyaa oo waa la kulaalaa oo asagu yacay shuqul kuma laha.

Dhegaweyne

Anigu intaa odayaashu dheheen in yar baan ku darayaa. Horta reer ama guri marka la yiraaho, xoolaha ariga, geela iyo lo'da waa kala meel. Aqalkii iyo aryihii iyo wixii gudahay ku jiraan. Marka la oodayo waxa la oranayaa hora musareedkii ma la dhigay. Horta kaa sare ee aad deerka leedhiin, magaca caadiga ahe loo yaqaan waa musareed, reerkana qorshiiisaaba hayaagi maayo ilaa musareedka la dhigo (deeyrka sare).

Horta ama xero ari dhigo ama ardaa dhigo ama wax kasta dhigo, reerka musareedka, oo reer weliba kadinkisisii iyo oodrogadiisii gooni u tahay, baa xukuma. Tan kale yacaygan, naagtii gaari ahe gurgur leh (aqalkeedu gurgur leeyahay) kuma xukunna. Waxaa ku khasban naagta aqalkeedu uusan gurgur lahayn oo raradii iyo wixii oo dhan kor u fanqooqaan. Waayoo, aqalkii aan gurgur lahayn, haddaan yacaygii iyo gufihii la gufeyn, reerkii dabeel iyo dhaxan baa u soo gelaya oo baabi'inaya. Aasgogol la'aan waa lagu seexan karaa laakiin yacay la'aan gurigii laguma seexaan karo oo raray iska dhiganaysaa ama hargoweylaalso waa ku seexan

karaysaa. Yacaygu waa astur oo haddii uusan jirin reerka oo dhan bannaankaa laga arkaa. Annaguna jadeer geed la yiraahdo oo dhulka kale laga helin waddankeena maahee, jilab iyo jimbac geed la yiraahdo, geedcadka, geedxamarka, dufnood dhir Ilaahay ciidaa ka badiyey oo jiljilicsan yaa arladeenaas leedahayoo, dhirtaasay gooynayaanoo markasey jiq kaga dhigayaan oo wax Ilaahay dhir ku ciilay ma aha, dhagaxna maba helayaan oo dhagax badan ma laha.

Shir guddoomiyaha Horta Dhegaweynow, xagga dhirta waa la idinka dhir badan yahoo aad baa dhirtu idin kugu yar tahay, oo dooxadu dhirteedu waa yar tahay oo dhulka buuraha ah baa indinka dhir badan. Haddana waxaa warka ku soo dhoweynayaa Maxamad Xasan, oo Maxamadow adna maxaad tiri?

Maxamed Xasan Anigu wax kale ma watee, kelmadaha kala duwanaantoodu, ariga xeradiisu saddex bay u kala baxdaa sideedaba. Kan ninkaasi musareedka ku sheegay waxaynu niraahdaa musduleed. Qolqol waxa la yiraahdana, anigu waxaa u aqaan kan ariga la dhex dhigo. Marka hore guriga deyrka la isku sameynayaa dabadeedna xeryihii baa la kala googooynayaa. Marka qolqol halla dhex dhigaa la yiraahaa oo qolo waliba qolqol bay leedahay. Waxaa kaloo taa wehliyaa oo kelmedda kaloo aad ka boodaysaan waxa weeye miscirir. Miscirir waxa la yiraahdaa, xerada albabkeeda arigu ka soofo oo miscirirta adkee baa la yiraahdaa oodda la saarane afsaar baa la yiraahdaa tan dusha laga sii saarana dhacan baa la yiraahdaa.
Xeradii oo dhan marka saasey u kooban tahay. Marka misciribta ruuxeedu meelaha ugu waaweyn bay ka mid tahay ariga la sameeyo oo ariga haddan misciribta loo adkeyn waa iska kala dareerayaa. Marka qolqolku kan ariga la dhex dhigo weeye laakiin heeraarka hore kuma jiro. Waa qoqobka waxa lagu kala googooynayaa. Marka edeggu go'o oo laba ari oo laba reer leeyihiin wada yaalliiin oo xeradiina saas loo soo heeraaray yaanu annagu niraahdaa qoqob halla dhex mariyo. Qolqolka awrtana waxaan u aqaannaa marka oodrogada la soo dhaafo ee musduleedka la soo dhaafo, reerka irridiisa ee ariga ka horreysa yaa awrta lagu dabraa oo ay fariisataa oo raabsiga laga dhegeystaa oo geelaba duleedkuuba ka jeedaa.

Shir guddoomiyaha Qolqol iyo qoqob labadu waa isu dhow yihii wayna isu egyptian idinkuna kalama fogidiin oo labada eray macnahooda soomaali ahaan waa isku mid. Intaanan Daahir Afqarshe gaarin waxa weeye marka u horreysa guri qaybihiisa sheekadaa nala gashay ee waxaynu doonaynaa inaan wax waliba hoos ahaan uga hadalno oo erayadaasaa sheekadeynu ku koobnaan doontaa. Haddana waxaan hadalka ku celinayaan Daahir Afqarshe. Daahirow maxaad oran lahayd?

Daahir Waxaan oran lahaa. Qoqob baa la yiraahdaa aryaha waxa lagu

Afqarshe	<p>kala googooyo. Qolqolna waxa la yiraahdaa, arigii waa kaasoo waa xaraysan yahoo, aqallada wada la isu marayo oo mararka qaarkoodna waa kala gogo'an yihiin, marna waa isu furan yihiin oo awrta iyo dadka iyo waxaasaa maraya.</p> <p>Musureed iyo musduleedna labadaas waa isku mid. "Musureed intaan dhigay miyaan dadab u maageeray ma madqiyeey maashaa allee ma aha beene", waa kaa Sayid Maxamad leh oo waa musureed, waa heeraarkii. Musduleedna waa yahayoo waa halka dabadeed reerka dhabarkiisa ah ee laga dugsiyo xoolaha, sidaas darteed waa isku macne kaliya. Heeraar isaguna waa wareegga guriga oo dhan. Mid kaleeto, mar baan qolqol iyo waxaasi jirinoo dhulka bananka ah la yiraahdaa xoogaa deeyr ah aan u dhigno ariga oo deeyr qur ah la sameeyaa oo aryaha la isku wada daayaa. Oodana macnay kala leedahay iyo si loo soo qaado. "Oodi qaadis iyo jiidis waa isla guri geyn " baa la yiri. Ninba si buu u qaadanayaa.</p>
Shir guddoomiyaha	Maanta waxaan rabnaa Dhiil inta ay u qaybsanto, Godof, Doobi, iyo Agaan. Aan ku horreeyo ninka la yiraahdo Fiqi Buraale. Fiqi Buraalow Dhiil kala gur horta.
Fiqi Buraale	Waa tahay Axmed. Dhiil, anigu horta waxaan u aqaannaa, aan ka bilaabo Dhiilcarruureedda, taasu kama qaybgasho wax kalee carruurtaa loogu dhigaa caanaha waana lagu habaa. Aan ku soo xijiyo mid la yiraahdo Dhiilquraan waa tan lagu sameeyo dhowrtada oo nabad iyo naanayo dhowrta la yiraahdaa oo halkaasaa la suraa. Waxaa kuu soo hartay Dhiishii Dhitada iyo Dhiisha Kaydka. Dhiisha Kaydka odaygaa iska leh oo odayga markuu socdaalane waa Dhiilka Kayd oo meel baa loo dhigaa; Dhiil Dhitana waa mid ka roon taasoo ayaduna shucubbo lehoo, haddii uusan reerku caano badnayn oo Agaamo fiican uusan lahayn iyadana dhitaa lagu dhigaa oo caanahay hore u garoorisaa oo waa Dhiil Dhito.
Shir guddoomiyaha	Daahir Afqarshow, adiguna Dhiil maxaad dhihi lahayd?
Daahir Afqarshe	Dhiil waxaa la yiraahdaa Dhiilcarruureed oo hooyadaa curruurteeda u sidata oo ilmahaa indhaha ka weynee inay wax xoogaa uga shubto maahee wax banii'aadan ah oo kale uguma tagaan; dhiilina waa Dhiilquraan oo ayaduna waxay leedahay dhowrtada. Dhiil kalana waa dhiisha raggiinaan riyaha dhaqada lagu dhaqaaleeyaayoo meel halkas ah iyaa la suraayaa oo udubxoogga ku dhow, naagta si wanaagsan u cushaa dabadeed dhiisheeda daboolkaba kama qaado lamana waraabiyyee hadba janaq baa soo dhacoo markaasaa afka loo saaraa, markaasaa hadba gabal soo dhacayaa oo goroorkaas ah. Dhiishii odayga ee kaydka loogu dhigayoo macruufka iska ahaa oo goor walba caano ku jiraan hafduu guriga ka maqan yahay dabadeed iyaduna waa gaar. Dhiisha dhitada la yiraax waa gaar. Dhiishaan dhitada la yiraahdo dhiil fidrina waa la yiraax oo ayada oo buuxdaa fidriga lagu

bixin karaa oo waxa la ogyahay inay laba nin oo waaweyn ay deeqayso oo inta galaan ama liitir oo caano ah ayaa hore loo qiyaasay oo waxaa la yiraahdaa dhiishii reer hebelee dhiifidrida ahayd keena oo taas uun baa laga buuxinayaa caanaha ama dhay ah ama garoor ahoo aan weli dhanaanaan. Dhiiluhu horta magacyadaa ayey kala leeyihiin. Haweenka qaarey uga sii badan yihiin oo mid laba ka lihina waa iska suuroobaysaa oo way ka la leeyihiin. Markaa waxa ku xigta Aagaan. Agaantaas mid geela caano lagaga soo wareejiyo oo caano teelka la yiraahdo yaa jirta. Mid kaloo taa ka sii weyn, sida reerka u sii kala geel badan yahay, ayaa ayaduna jirta oo ayaduna Aagaan labaad ah; mid kaloo ka weynoo Dhikil ah ayaa jirta oo mararka la dhaminayana raacda oo haddii dhaanku fogyahay caanana lagu qaado marka dambana la soo biyeeyo oo dabadeed qofka harradan oo waddada maraaya lagu warabiyo oo aan haamaha weyn ahayn. Dhoonhoraad iyo Dhoondambeed baa markaa wehliya. Sidaa ayey u socdaan waxa wax lagu shubtaa oo hannaankaasey ku socdaan.

Shir guddoomiyaha Gabadhii gudeyda ahayd oo Cali guursaday wuxuu yiri: "Aagaanta riixdaye qumbada yey na kala reebin" oo aagaanta aad sheegaysa caanahana waa lagu lulaa, hadda ogow. Maryaney adna Dhiisha maxaad oran lahayd?

Maryan Horta, subax wanaagsan. Halka kan waxaa isugu yimid raggi dhiilaha caanaha ka dhami jiray. Odayadii hiddaha iyo dhaqankeenna ku soo miciyeesta yaa halka jooga, sida Afqarshe iyo inta la halmaasha. Bal horta, magacyadii dhishu ay lahayd dhammaantood waa la wada sheegay. Haddii uun haatan gabarnimo lay bidayo waxaan aniguna ku darayaa dhiisha carruurta oo hooyooyinku ay sitaan waxaa la yiraahdaa Dhoqol sida awgeed inta waxa la yiraahdaa Dhiildhowrto. Niqol, waxaa weeye midda habka carruurta loogu qaado. Waxaa kaloo jirta dhiisha afada gaarida ahi ninkeeda ama xilka caanaha ugu dhigto waxaa la yiraahdaa ayadana Aftir. Marka labadaas eray oo aad mooday in laga booday ayaan ku darayaa intii horey loo sheegay. Inta kale magacyadu waa isla sidi. Dhiisha adinku aad tiraahdeen Dhiilquraanka, annagu waxaan niraahdaa Dhiildhowrto oo waa Allow nagu dhowr. Maadaamaa fidradu ay mar kaliya tahay sannadki, waxa mar kasta jooga ahi waa.

Shir guddoomiyaha Waxaan ku laabanayaa Cali oo asaguna dhiilha aad yaqaan oo raggi caanaha ka cabbi jiray ah. Bal Caliyow adigu maxaad dhiilaha ku dari lahayd?

Cali Mudiir Intii la sheegay oo dhan waa isku raacsan nahay. Inanta hadal ay ku kordhisay dhawaqaa yaraha noo kala beddelan. Halka ay Maryan Dhoqol ka tiri annagu waxaan niraahdaa Dhoqos. Aagaanta waxaan kaloo niraahdaa Shaaw. Walaaashay Maryan dhawaqa ayaan ku kala beddelan nahay. Hadda eraygaas Shawda la yiraahdo; marka qofka meesha laga yiraahdo ma la

shawlay caashaan qofka hadduu buko meesha laga yiraahdo ma la hawlay, aagaantay la macno tahay. Shaawda, garabgelisna waa niraahdaa (waxay ka timid surayadii).

Shir guddoomiyaha Wuxaan warka ku celinaya Maxamad Xasan oo asagu aniga dhinac iga matalaya oo aan reerbari isla nahay, ku soo dhowoow.

Maxamed Xasan Dhiishii sheegnaye, dhiisha maxaa laga tolaa sideese loo tolaa baa meesha ku jirta. Dhiisha saddex shay baa laga tolaa Qabo, Argeeg iyo Caw. Waxaa kaloo la sameeyaa, dhiilaha dadka toshaa waa kala baxaan. Salka dhiisha ku fariisato Gobor baa la yiraahdaa. Haddii dhiishu gobor weyn leedahoo oo gobor weyn loo yeelo oo ay ku fariisato oo sal ah, shardi waxaa ah haruubkeeduna isna gobor uu ku fariisto. Naaguhu saddex bay u kala baxaan dhiilaha tosha: naagi waa naagta ugu gaarinsanoo waa naagta aleesha u yeesha dhiisha quruxda badan oo aanu muusimka ku hayn jirnoo aanu boeskardka ka sameynay ee Qardho laga keenaye Allaha u naxariistee Cali Mataan asagoo booqasha u tegay hadiyad loo soo siiyey, dabadeedna aanu ka soo qaadnayee boeskardka aan ka sameynaye aleesha leh ee ninka dherer la eg; naagta naagtaas ku xigtaane maray ku toshaa, bafta ah, oo ay ku gedeftaa markaasey suumanka ka dulmarisaa; naagina damba kama gashoee intay asalkeeda ula tagto oo markay asalka qabsato, asalka la geliyo, ayey markaa cushaa, markay cushana caanaheeday horay kaga shubataa, siddeyaalna waa u yeeshaa Qaaraan gobor u yeelin baa jira oo dhiisha meel in lagu tiiriyo maahee iskaba dhacaysaa, haruubkuna muruxsan yahoo isna uusan gobor lahayn. Horta dhiiluhu caynkaa ayey u kala baxaan, waxaanse xusuusnahay, hooyaday markay ariga maasho oo ay barwaqaq tahoo idhi la siidaaye oo ay dhitada aqalka musduleedkiisa dhigdhogto, si' ay qoraaxda ugu gorooraan, oo ay ariga saa u sii eegto riyaha waxay oran jirtay: "aftur, afwaajan, abayasir, aqlaalan waqabaa qadar naaqan waxaro naaqnaaq leh neylo dabajooga nabad la soof oo nabaadiino xiran oo nacabkaa indha la" ducadey ka mid tahay reermiyigu ku ducaysto. Odayga ruuxiisu subaxdii markuu dukanayo ee dhiishiisa ama caanaha ay haanta ku luli doonto, haanta ugu goroorka wanaagsan, odugu dhiil waa leeyahay iyo doobi gaar ahna waa leeyahay ee cid kale ayan waxba ku dhamin, ay doobigiisa haanta ugu garoor wanaagsanoo lakab-lakabkii Daahir sheegayey ugu soo shubto ee uu salaada arooryo dukado isagoo ilqooreedka ka eegaya ayuu wuxuu oran jiray: "Waaga baryey oo Mako ka baryey oo Madiina ka baryey oo meel walba ka baryey farxaadkiisa Ilaahow na sii. Fiidkii marka xooluhu soo galaanna oo ay habartu doobigiisa soo hor dhigto" wuxuu oran jiray: "Shaydaan allowow fogow oo fiidka raac, maleyka allooy inoo soo dhowoow oo muska noo soo gal, jinniyow jawaabanoo jid abaar ah ka dhac oo jaanjaan Alle kaa tuur". Horta ducooyinkana saasey u lahaayeenoo, odaygi ilaa habartu wax soo ag dhigto ma duceeyo.

Soo dhexgal Anigu waxaan ku daraya oo aan garanaya habarta hooyaday

ahayd, meel qar ah oo buuro dhexdooda ah oo aad iyo aad naq u ah ayaan goor galab ah, makhribkii markuu gabalka dhacayaan aad u baqaynay, meesha shabeel baanu ka baqaynay, markaasey isugu yeereenoo oo waa la isu yimidoo mid baa halka istaagtay mid kala xagga kale istaagtay oo hooyaday iyo mid kale weeye, waa laysu tiyaaqay, waxay tiri: "Shabeelkii ma taamurteen" markaasey tii kale waxay tiri: "Taamuran", sey tiri: "Maxaad ku taamurteen?" sey tiri: "Huguri goyoyo iyo gus naagood". Waa maxay hunguri goroyo iyo gus naagood. Waxa la yiri waa duco, ducooyinkii hore oo soomaalidii hore ku ducaysan jiren. Taamur waxaa ii macnaysay habarta oo waxay tiri: "Ma taamurteen waa ma afxirteen oo maxaad ku afxirteen". Jawaabtuna waa haa waa afxirnay oo waxay ku afxirnay waxaan la helayn oo ah hunguri goroyo iyo gus naagood.

Shir
guddoomiyaha   Waxa jira wax la yiraah doobi oo aa haruub lahayn waxa jira godof oo gacanqabsi ah oo ariga lagu maalo. Daahirow adaa meelaha joogi jiraye, labadaa eray kala saar oo waa godof oo riyaha kan lagu maalo ah oo waa doobi oo ah kan geela lagu maalo oo midna haruub ma leh.

Daahir
Afqarshe   Labadaba llaahay baa na baray. Geela waxaa lagu maalaa haruubgaalka iyo bire yar oo ah kan wiilku geela ku xigto maalintii; doobina riyahaa lagu maalaa idahana waa lagu maalaa oo waa haruub hooyo isaga leedahay inay ariga ku listo oo uma kala soocna idaha iyo riyuhu (haruubari baa la yiraahdaa) waxa weeye dhiilna ma leh oo habar laawe, carruurtaana caanaha loogu shubaa, marka uu culan yahay oo la diyaargareeyane oo markaa caanihi uu sheegayey Maxamad Xasane ee garoorka ahaa ee ka haray dhitadii ee aan in yaroo dhanaan ahne lago ogeeyn ay odayga siiso ee uu yiri dabadeedna maahmaah ma xusuusataa oo ma tiraahdaa, hoosta ma ka tiraahdaa "Hooyadeeyaa", sidii odayga reer magaalka ahaa oo ay dhaqaaleyn jirtay naagta fiican; walle naag fiican lagu samri waa, ee markuu salaadda duhur u diyaargaroobayo saddexda wasladoo ee maqleysani ay siin jirtay markuu weeseysanayo. Markuu saddexdaa jam ka siiyo ayuu dabadeedna iska weeseystaa ayuu dabadeedna isagoo iska shaaminaya tegi jiray masaajidka, markaasuu ayada uga ducayn jiray, geeraa heshoo dabadeed waa ka dhimatay. Mid kaloo guursadoo markaasey dabadeed halka iska walaaqanaysaa ayadu waxeedii dee qadadane waxa la cunaa duhurka dabadiisa weeye; kolkaasuu yiri: "Alla yaa u sheega". Naagta uu qabay baa hooyadeed ku tiri: Ninku wuxuu leeyahay "Alla yaa u sheega". Islaantii baa gabadhii ku tiri: "Na Alle u naxariistadii" baa milaha wax bartaye, garan mayno waxa uu leeyahay "Alla yaa u sheegae bal waxaad yeeleysaa, marka uu weeseysanayo ee uu kelmaddan leeyahay, saddex waslaadood uga bixi oo wax sii sii". Markaasey dabadeed intii siisay, waa tii hore halkay ka wedi jirtaye, yeey siisay markaasuu istareexay kolkaasuu yiri: "Tolow yaa u sheegay". Naag fiican bay ka dhimatay u baaba' kii Alle siiyaane hoostaas uun buu ka leeyahay "Hooyaday".

Soo dhexgal	Haruubgaal iyo doobi annagu waa isugu kaaya mid. Waxa jira geeda kan la yiraah godofka annaga wuxuu noo yahay, marbaba haddii ari lagu maalo, ama ari haruub waa lagu lisaa ama haan haruubkii laga qaadaa lagu lisi ama godofkaasaa lagu lisi, laakiin doobi agtayada haddii lagaa maqlo waa la soo boodayaa.
Daahir Afqarshe	<p>Waa tahaye, intaas aan in kuugu daro. Horta magaca haruub la yiraahdaa waa fara badan yahay, soomaaliduna magacyo badan ayey u taqaannaa. Haruubgaalka markaynu niraahdo, dadbaa wuxuu u yaqaan haameel (aameel). Dadka qaar waxay yiraahdaa gorofka ii keen. Qolo waxay tiraahdaa. Nugaashaas iyo inta la halmaasha waxay yiraahdaan haruubgaal, wixii galbeedka kor ka ahoo caashaan Wardheer iyo waxaa la simanna waxay yiraahdaan gorof. Koofurta tan iyo aafadaasna haameel (aameel) baa looga yaqaannaa waa haruubgaalka. Waxaa kaloo markaas jira haruubka kan gorofka aad leediihin, annagu waxaanu niraahdaa bire, markaasaa misna la yiraahdaa haruubxigeed oo inanku markuu geelaa soo hooyo haruubkaas yaree dabada xarigguu kaga xiran yahay yuu hasha finaaqda ah ku maalaa. Hadduu geelu badinaayo ee uu dhalayo oo guga ama deerta la joogane uu ku xigtaa. Ninkii heesayna ee reer u soo cayaar guday ee gabadha rabay inuu isogeysiyo wuxuu yiri:</p> <p>"Sida firifirlaha geel oo kii jiray finaaqsaday fiidhada (fiidada) ma igu baray". Marka halka wuxuu uga danleeyahay, marka geela la xareeyo inta loo caweesimaayo, inanka yar ee geela ilaalinyey intuu birahaa qaato yuu geelii gurinka ahaa ama deerrinka ahaayee dhaqayoobay ee xoogaaga yari ku sii-dambeeeyo yuu intuu xoogaa la malo yuu jeegeeyyaa. Jeegeyntaa uu jeegeynayo, digtaa uu ka siinayo xoogaagaa yar uu ka fiiqsanaayo yuu candhuufo iyo neef isku leqaa markaasuu dibbiraa. Haruubkaa haruubgaal laguma maalee waxaa lagu maalaa sida qaalibka ah, biraha. Wixii ka waaweyni waa haruubka haruubsooreedka la yiraah oo qarrogga ah. Qarroggasu waa kan weyn oo saddexda rigriga leh ee dusha kaga meersan ee marada leh.</p> <p>Waxa kaloo jira haruub isna habarlaawe ahoo ariga lagu maalo. Markaa doobigaa ariga lagu maalo haruub-ari baa la yiraahdaa. Haddii haruubarigaa la waayo dhiisha fidrada ayaa laga furaa markaasaa lagu lisaa, markaasaa marne lagu lisaa marne lagula daboolaa. Godof anigu waa ii maanta oo magac ii kordhay.</p>
Shir guddoomiyaha	Haddana waxaan warka ku wareejinayaa Maxamad Xasan. Bal Maxamad Xasanow, adna maxaad oran lahayd?
Maxamed Xasan	Haruubta sidaa uu u sheegay Fiqi Buraale ayey aniga ila yihiin. Waxaa jirta ariga maaliddiisa, dhiisha fidrada la yiraah ama dhitada loo liso, reerba reerkuu ka ari badan yahay laba saddex dhiilood buu leeyahay ama afarba. Marka ay dooggii tahay oo caanuhu badan yihiinna sey dhaqso ugu garooraan, ariga muskiisaa meelo

looga sameeyaa oo la geliyaa, si' qorraxdaasu u garooriso. Hadday habartu haruub gooni ah u sameysatana haruubari baa la yiraahoo waa iska macaruuf wuxuuna inta badan u eyyahay dhiisha fidrada haruubkeeda ee uu la eyyahay. Wixa kale oo jira haruub kale oo doobi la yiraahdo oo uu odaygu iska leeyahay. Odaygu dhiishiisa, habartu waa ka xishootaa inay haruubkeeda ugu shubto, dhiishoo dhanna uma dhiibto ee haruub dabool leh oo maro lagu gedfay oo si gaar ah loo culay oo gaar ah buu odaygu iska leeyahay. Waa haruubka hambada garoorka ah iyo ugu shubto. Haruubkaa doobi-oday baa la yiraah odaygaa iska leh oo carruurta ma taabato. Haruubkan qarrogga ahina waa haruubka martida lagu sooro oo isagu waa iska macruuf. Haruubka haruubgaalka la yiraahdo, sida Fiqi Buraale sheegay, labuu u kala baxaa: mid gobortaa xarig lagaga xiraa, haruubgaalka reefalka noqday oo habeedda ka badatayna suun buuba leeyahay oo sidduu leeyahayoo afkiisu kor buu u jeedaa markaad suranayso baalka, keerna hoos buu u jeedaa. Kan aan biraha ku sheegayana hoos buu u jeedaayoo markuu wiilku jeegeeynayo, oo isleeyahay geel xiddigtaa loo ridayaaye aad sugtid, waa haruubka uu jeegaynta ku maalo. Labadaa haruub ee geela ceynkaa kala waaye. Mid wuxuu u eyyahay ee uusan waxba ka duwaneyn kuwaa ariga lagu maalo goborna waa leeyahay, laakiin keeri waa murduxoo goborba ma leh, suun buu leeyahoo lagu sameeyey oo suunkaasaa xaringga loo suraa. Anigu haruubada intaan ka hayo waa intaa.

Cali Mudir Horta soomaali dhaqankeedu kala fogaa, dhawaqii ayaa yaraha kala duduwan. Geedkan (haruubka) meesha uu ku fariisto ee uu ku sheegay goborta, anigu waxaa u aqaan Qoob ama Jaraf. Kan geela lagu maalo, dhawaqu waa isku dhowdhow yahay, horta Toobte waa niraahdaa. Toobtaha doobi baad adinku tiraahdeen; waxaan kaloo niraahdaa Dhakal waa niraahdaa. Kan weyne waxaan niraahdaa Gorof. Maxay ku kala duwan yihii? Gorofka waa mid weynoo meelow yaallaa oo toobtaha inta lagu lisaa un lagu guraa. Dhakal iyo Buraygana wiilka yaraa ku xigta geela.

Maryan Horta mar hadday timaado geel iyo haruubyada lagu maalo waxaan u malaynayaa baratanka inuusan dumar wax badan ka gelinin, maxaa yeelay inay sameeyaan maahee isticmaalkiisa inta badan rag baa sita, laakiin annaguna waa sameynaa. Gobolkan Mudug iyo inta la hal maasha, haruubka hooyadu ariga ku listo magac gaar ah nooma laha. Hooyada ariga waxay ku listaa haruub haruubyada ka mid ah, waxaase shardi ah inuu yahay haruub weyn oo af ballaaran si ay haddiiba caanaha u xooriyaan ama ari badan ugu listo (caano badan qaada). Wixa magacyadoodu meeshan maanta isdhaafayaan waa haruubgaallada geela lagu liso. Hadba qolaba gobolka ay joogto magacey uga taqaanaa. Gorofka waxaan u naqaan, oo la isku raacsan yahay, midka weyn ee martida lagu sooro, kaasoo caanaha inta lagu biiriyo lagu qaado (waa adigu waa uun dhiil afka kore laga gooyey). Magaca Mudug aad looga yaqaanno waa Toobte.

Axmed Nuur	Horta anigu intaa ay sheegeen odayaashu waxba ku kordhin maayo. Midbaanse idiin sheegayaa, meeshan, aad isku qabateene, weelka lagu fariisiyo oo salka dhulka loogu dhigo Sariir baa la yiraahdaa (dhiil hadday tahay iyo hadday haruub ama dhakal tahayba meesha salka ee lagu fariisiyo magaceedu waa sariir). Dadka yagan reer waqooyigana ah, waxa jira mid aanu jaar niraahdo oo aanan ka weyn ahayn oo dhakalkaa ka dhiganoo qabo ah oo dhakalka la eg una eg.
Shir guddoomiyaha	Horta wuxuu waa isku wada dhowdhow yihiin. Eray qur ah ayaa ka baxsanaa kaasoo ahaa Godof oo ay suurtowdo reer bariga inay ula jeedaan Gorof (wixii godan oo dhan baa la yiraah waa gedefsan yihiin). Marka dhiilihi waa ka baxnay, waxaan u laabanayaa weelkii cunnada lagu karinayey. Waxaan ka bilaabayaa Digsiga, Jelamad, Ibriiq, Kirli, Kuus (Kuusad) intaas ayeenu ka hadli doonaa. Waxaan ku horreysinayaa Maryan, Maryaney bal Digsiga noo kala gur.
Maryan	Digsiga wuxuu u kala baxaa dhowr nooc. Digsiga weyn, oo marka la qabo muraadka ama xuska ama allabariga, laba ilaa saddex neef lagu rido baa ugu weyn. Waxaa ku xiga digsi kaa ka yar oo meel dhexaad ah oo reer ku filan ama neef hilibkii qaada inkastoo anigu aanan magac gooni ah u aqoon. Waxaa asagana jira digsi yar oo kii hadda aan sheegnay ka sii yar oo subagga iyo hilbaha lagu shiisho (khaasatan marka ay roob tahay oo caanaha la lusho oo ay barwaqaqo tahay waxaa jira digsi gaar ah oo dabool leh oo subagga lagu shiilo).
Shir guddoomiyaha	Digsiga ama waxa wax lagu karsado waxaynu u kala saaraynaa saddex: a) digsi macdan ah; b) digsi naxaas ah iyo c) dheri. Digsigu (weelka wax lagu karsado) dheri haddu noqdane dhoobow noqon, haddii uu digsi noqdane naxaas ama macdan ayuu noqdaa digsi. Waxaa kaloo jirta in digsi hadba inta qursi ee uu qaado ayaa loogu tiriya (rubiqaad waa la yiraahdaa, hal iyo bar qaad waa la yiraahdaa, laba qaad waa la yiraahdaa, saddex qaad waa la yiraahdaa, shanqaad waa la yiraahdaa iwm oo noocyadaas baa loo kala saaraa). Waxaa kale oo digsiga loo kala saaraa siduu u egyptiama suuradda ama qaabka uu u egyptiayoo waxaa la leeyahay afballaar, midna waxa la yiraahdaa digsi afamurbo oo kan afka yuuran leh (afka yuurban leh) intuu kelyo weyn yahay (alaabaa digsiyada xalwada lagu sameeyo ayaa saa u sameysan). Waan idiin balaabayey oo waxaan rabnaa inaan sii falanqayno, haddana warka Maryan baan ku celinayaa oo waxaan rabaa inaan xoogaa xusuusiyo.
Maryan	Dheriga maxaasta ah Digsiga ayaa la yiraahdaa, laakiin annagu ma naqaa dheri maxaas ah. Marka dherigaa laba u kala baxa: b) Digsiga waxaa loo yaqaan ka maxaasta ama macdanka ka maseysan iyo t) Dheri oo ah ka dhoobada laga sameeyo.

Daahir Afqarshe	<p>Dherigu wuxuu u kala kacaa laba: Dheri weyn iyo mid la yiraahdo Dheel oo ninka rag ah ay wax ugu sameyso gabadha wanaagsan oo markay wax ku kariso haddana daboolkiisa ay u jiiddo oo hilibka lagu kariyo maraqiisa aadan iska qaban karin.</p> <p>Dheriga weyn waa kan neef dhan kariya. Dheriga labadaa buu u kala kacaa oo waa dheri weyn iyo dheel (waa wixii dhoobo ka sameysan ee halkaa naaga dhig).</p> <p>Digsigii baa yimid. Digsigu waa laba: b) dhigsi macdan ah iyo t) digsi maxaas ah. Digsiga maxaasta asaguna inaga reeb waa dherigii afka yaraa oo docaha weynaa magaalada in yar buu ka yaallaa oo waa toban kun oo shilin ayuu maanta joogaa. Digsina waa kan macdanka ahoo ay gabadhu sheegeysey, magacyana kala ma laha ee waxa lagu qiyaasaa hadba inta uu kariyo.</p>
Soo dhexgal	Mid baad ku dareysaan oo aad illowsan tiiin oo digsiga yaroo la yiraah Digs-Suugaha (isagu suugada uun baa lagu sameeyaa).
Shir guddoomiyaha	Bal aan eegno geedaha wax lagu kariyo ama wax lagu dubo kusaas oo ay ka midka yihiin: Maxmaas, Birdaawo (birtoowo), Muufo, bal Maryaney saddexdaas eray oo isku dhowdhoo noo kala gur.
Maryan	Horta birtoowo (birdaawo) amase bircanjeero ama middan lagu dubo burka ama wax lagu shiilo, birahaas oo dhan waxaa la yiraahdaa birdaawe (birtaawe). Horta anigu waxaaba isweydiis leh magacu inuu soomaali yahay iyo in kale waayo annagu birahaan waxba kuma aan duban jirin waagii hore oo waa biro noo yimid. Marka magaca ay wataan inuu soomaali yahay horta halloo xogtago oo shaki wuxuu igaga jiraa inay daawaduba soomaali tahay (birta garanaye daawadku ayaan ka shaki qabaa inuu soomaali yahay). Horta birta canjeerada lagu dubto baa horta ugu isticmaal badan. Birtaa iyo canjeerada way wada socdeen oo waxay nooga yimaadeen baan jeclahay dalkan aan deriska nahay. Waxa jirta birta burka shushubka la yiraahdo lagu dubo waqtiyada ciidaha iyo soonqaadka. Burka inta la qaso oo la jilciyo inta subug lagu shubo ayaa lagu shiilaa birdaawo yara godan. Mid kaloo waxa jirta sagax ah oo waxa lagu dubaa sabaayadda iyo canjeelada (canjeerada) ama rootiga qofkii asagu garanaya sida loo sameysto, qaarna waxaa lagu dubaa muufada. Waxyaabaha kale oo wax lagu dubo waxaa jira tinnaar ama tannaar (ama muufo) oo dhulka lagu xabaalo oo dhuxul lagu shido.